

KINNITATUD
Keskkonnaamet
21.12.2023
korraldusega nr 1-3/23/689

Väinamere loodusala Harilaiule jääva osa kaitsekorralduskava

Keskkonnaamet 2023

Sisukord

1. Ala iseloomustus	4
1.1 Uuritus ja seire	6
2. Kaitseväärtused ja kaitse eesmärgid	7
3. Kavandatavad kaitsekorralduslikud tegevused	10
Kasutatud andmeallikad	11

Kasutatud lühendid, mõisted ja selgitused

KKK – kaitsekorralduskava

HA – hoiuala

PEP – püsielupaik

SKV – sihtkaitsevöönd

LKS – looduskaitseeadus

Hoiualade määrus – Vabariigi Valitsuse 28.02.2006. a määrus nr 59 „Hoiualade kaitse alla võtmine Lääne maakonnas”

Natura korraldus – Vabariigi Valitsuse 05.08.2004. a korraldus nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri”

Kaitseväärtus – hoiualade määruses ja/või Natura korralduses nimetatud kaitstav loodusväärtus (kaitse-eesmärk)

Kaitse eesmärk – kaitseväärtuse soovitud seisund

KeA – Keskkonnaamet

MO – maaomanik

KAUR – Keskkonnaagentuur

LoA – loodusala

LoD – loodusdirektiiv; nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50); käsitleb ohustatud elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsepõhimõtteid

LiD – linnudirektiiv; Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.01.2010, lk 7–25); sätestab liikmesriikide õigused ja kohustused loodusliku linnustiku kaitseks ja kasutamiseks

EELIS – Eesti Looduse Infosüsteem

EPN – Eesti ohustatud liikide punane nimestik

SDF – Natura standardandmebaas

PLK – poollooduslik kooslus

Seisundi parendamine – arvestatava esinduslikkusega (C) elupaikade seisundi parendamine (kraavide sulgemine, looduslikule arengule jätmine jms)

Säilitamine – olemasolevate väärtuste säilitamine (seisund ei muutu halvemaks, säilitamine ei tähenda seda, et seisund peab jääma samaks) (looduslik areng)

Taastamine – tegevused, mis on seotud olemasolevate, kuid halvenenud struktuuriga elupaikade taastamisega (näiteks PLKd, sood)

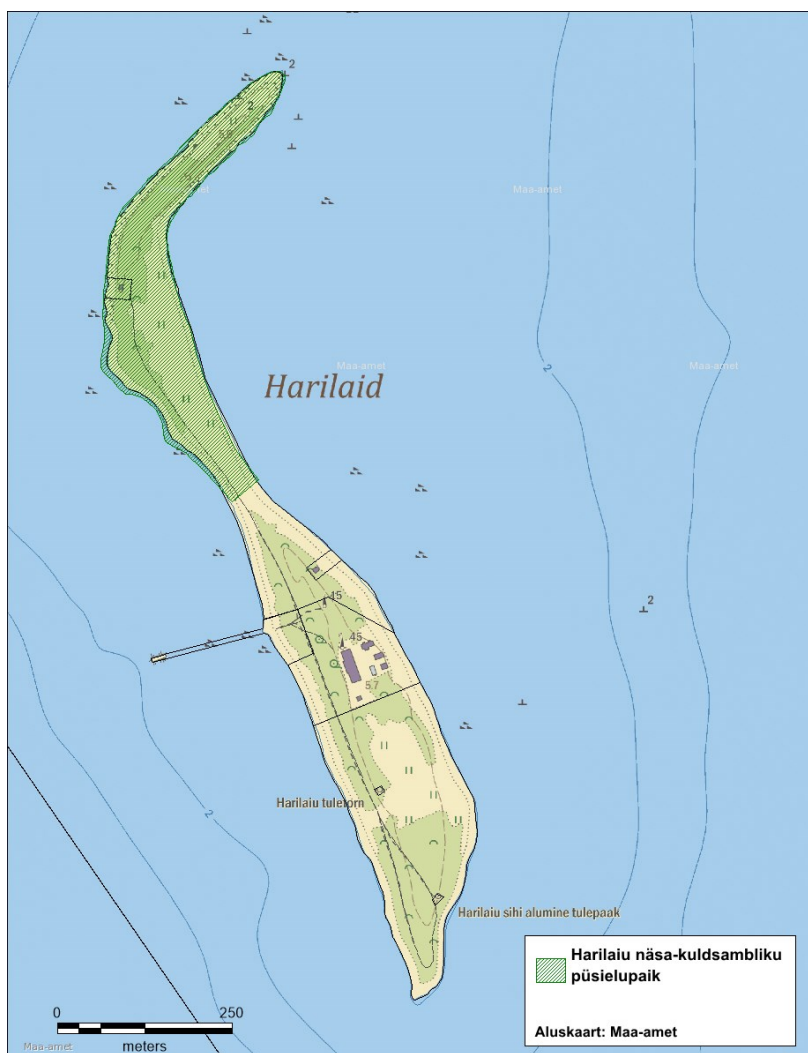
1. Ala iseloomustus

Kaitstavate alade nimed	Väinamere hoiuala Harilaiu näsa-kuldsambliku püsielupaik
Loodusala nimi	Väinamere loodusala (EE0040002)
Linnuala nimi	Väinamere linnuala (EE0040001)
Pindala	Harilaid (Väinamere HA) 15 ha, PEP 5,4 ha
Asukoht ja piirid	https://register.keskkonnaportaal.ee/register/internationally-important-area/8953397 , https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/looduskaitse
Kaitsekord	„Hoiualade kaitse alla võtmine Lääne maakonnas” https://www.riigiteataja.ee/akt/106082019011?leiaKehtiv Looduskaitse seadus § 14, § 32 ja 33 https://www.riigiteataja.ee/akt/129062022007?leiaKehtiv Keskkonnaministri 10. augusti 2006. a määrus nr 58 "II kaitsekategooria samblikuliikide püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri"
Koostaja nimi	Elle Puurmann
Koostamise aasta	2023
Kaitsekorralduskava koostamise kord	„Kaitsekorralduskava koostamise ja kinnitamise kord ning kaitsekorralduskava kinnitaja määramine” https://www.riigiteataja.ee/akt/104112022001

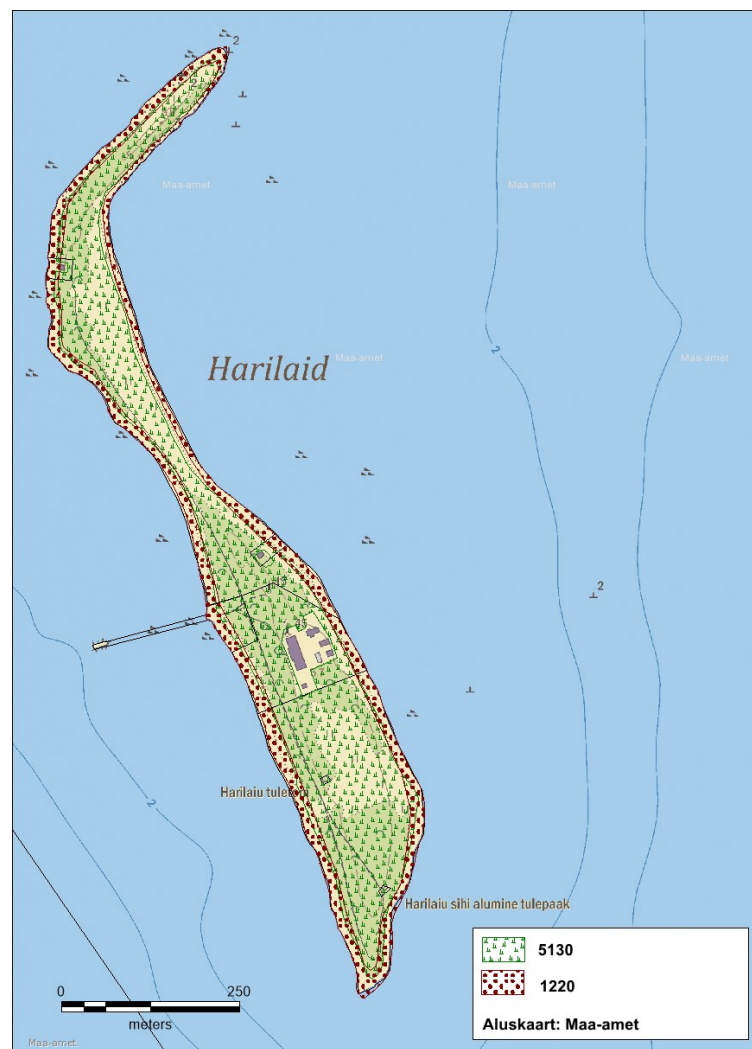
Kava käsitleb Väinamere loodusalale jääva Harilaiu kaitse eesmärgi, mis on osa Väinamere hoiualast ja osaliselt kaitse all Harilaiu näsa-kuldsambliku püsielupaigana. Ala peamiseks väärtuseks on lai, rannikukoosluste ja kadastike kaitse ning näsa-kuldsambliku elupaiga säilitamine.

Kaitsekorralduskava annab soovitusel kaitstava ala valitsejale kaitse eesmärkide saavutamise parimatest viisidest, kuid ei loo õigusi ega kohustusi kolmandatele isikutele.

KKK on koostatud tähtajatult. Kava vaadatakse üle ja uuendatakse põhjendatud juhtudel kaitseväärtuste kaitse tagamise eesmärgil lähtuvalt tulemuslikkuse hindamise või uue inventuuri andmetest.

a)

b)

Joonis 1. Ala paiknemine (a) ja inventeeritud elupaigatüübid (b) (aluskaart: Eesti Põhikaart, Maa-ameti WMS kaardirakendus seisuga detsember 2023).

1.1 Uuritus ja seire

Inventuurid ja uuringud

Ala poollooduslikud kooslused on inventeeritud 2017. aastal Oliver Parrest ja Taavi Nuum. Rannikuelupaigatüüpide andmed on aastast 2014 (TÜ Ökoloogia instituut, Reimo Rivis, Laimdota Truus, Urve Ratas). (joonis 2).

Tabelis 1 toodud kaitseväärtuste seisundid on määratud siin nimetatud inventuuride andmete põhjal. Alal läbi viidud inventuurid tuginevad inventeerimise juhenditele, mis on kättesaadavad Keskkonnaministeeriumi kodulehel.

Linnustiku andmed on 2020. aastast. Alal on registreeritud väikepistrik (*Falco columbarius*) kivirullija (*Arenaria interpres*), punaselg-õgija (*Lanius collurio*), vööt-pöösälind (*Currucula nisoria*), punajalg-tilder (*Tringa totanus*), rukkirääk (*Crex crex*), tõmmuvaeras (*Melanitta fusca*), ristpart (*Tadorna tadorna*), hänilane (*Motacilla flava*), randtiir (*Sterna paradisaea*), liivatüll (*Charadrius hiaticula*) ja väiketiiir (*Sternula albifrons*) (EELIS 07.12.2023).

Linnustiku kaitse eesmärgid on kajastatud Väinamere hoiuala maismaaosa kaitsekorralduskavas¹, mistõttu selles dokumendis linnuliike ei käsitleta.

Harilaiule ulatub ka viiherhülge elupaik. Viiherhülge kaitse eesmärgid looduslal on samuti käsitletud Väinamere hoiuala maismaaosa kaitsekorralduskavas².

Näsa-kuldsambliku kohta on andmed 2008. aastast. Lisaks leidub alal ka II kaitsekategooria taimeliik madal kadakkaer (*Cerastium pumilum*) ja III kaitsekategooria taimeliigid veripunane koldrohi (*Anthyllis coccinea*) ja müürkevadik (*Draba muralis*). Nende liikide kaitse on tagatud elupaikade kaitse kaudu, mistõttu ei tehta ettepanekut nende eesmärgiks lisamiseks. (EELIS 07.12.2023).

Riiklik seire

Ala väärtuste kohta annavad teavet järgmised seired:

- Talvituvate veelindude arvukus. Kesktalvine veelinnuloendus. Cb24;
- Veelindude arvukus pesitsusperioodil. Hülged – arvukus. Haudelindude kooslused (väikesed meresaared). Hari kurk;
- Haudelindude kooslused (väikesed meresaared). Harilaid.

Inventuuride ja uuringute vajadus

Alal on vaja läbi viia näsa-kuldsambliku inventuur.

¹ Väinamere hoiuala maismaaosa, Mõisaküla panga, Puiskarjamaa, Pullapäa panga ja Österbi hoiuala ning Heinlaiu, Kadakalaiu ja Suuremõisa merikotka püsielupaiga kaitsekorralduskava, kinnitatud 18.09.2018, muudetud 24.03.2023

² Väinamere hoiuala maismaaosa, Mõisaküla panga, Puiskarjamaa, Pullapäa panga ja Österbi hoiuala ning Heinlaiu, Kadakalaiu ja Suuremõisa merikotka püsielupaiga kaitsekorralduskava, kinnitatud 18.09.2018, muudetud 24.03.2023

2. Kaitseväärtused ja kaitse eesmärgid

Loodusala looduskaitse väärtused on Euroopa Liidu Loodusdirektiivi I lisse kantud kooslused. Valdav osa loodusalast on kaetud erinevate poollooduslike kooslustega. Tabelis 1 võetakse kokku Väinamere looduslal Harilaiul kaitseväärtuste hoidmisega seotud kaitse eesmärgid, soodsa looduskaitse seisundi saavutamist või hoidmist mõjutavad tegurid ning nende ärahoidmiseks või leevendamiseks ettenähtavad meetmed ning kaitsetegevuse oodatavad tulemused. Koosluste, liikide, kasvukohtade või elupaikade soodsa seisundi saavutamise või hoidmise tarvis seatavad (hooldamise ja taastamise) meetmed on seatud vastavalt elupaigatüüpidele koostatud hoolduskavadele ja liikide kaitse tegevuskavadele, kui ei ole tabelis märgitud teisiti. Kavad on leitavad Keskkonnaameti kodulehel ja viited on lisatud kasutatud andmeallikate nimekirja.

Tabel 1. Väinamere hoiuala Harilaiu kaitseväärtuste koondtabel (kooslused).

Kaitseväärtus ³	Seisund ⁴ (pindala/esinduslikkus)	Kaitse eesmärk ⁵	Mõjutegurid	Meetmed	Oodatav tulemus ⁶	Märkused	Panus üldpindalasse / SDF-i (%) ⁷
Rannikelupaigatüübid							
Väikesaared ja laiud (1620) KE – jah, LoD – I, LoA – jah	• 15,0 ha / A	• Elupaigatüübi säilitamine 15 ha			• Heas seisus elupaiku on säilinud 15 ha	• Kuigi pindala ületab 10 ha, siis kuju annab elupaigatüübi 1620 tunnused	• 0,88/1,18
Püsitaimestuga kivirannad (1220) KE – jah, LoD – I, LoA – jah	• 4,3 ha / B	• Elupaigatüübi säilitamine 4,3 ha			• Heas seisus elupaiku on säilinud 4,3 ha	• Kaasnevaks elupaigatüübiks on ka 1210	• 1,08/1,03
Poollooduslikud kooslused							
Kadastikud KE – jah, LoD – I, LoA – jah	• 10,7 ha / B	• Elupaigatüübi säilitamine 10,7 ha	• kinnikasvamine	• hooldamine	• Heas seisus elupaiku on säilinud 10,7 ha	• Kaasnevaks elupaigatüübiks on ka 6210	• 0,36-0,31/0,36

³ LKS – kaitsekategooria looduskaitseseaduse alusel;
KE (jah/ei) – on või ei ole kaitstava ala kaitse-eesmärk;
LoD – loodusdirektiivi lisa number;
LoA (jah/ei) – on või ei ole loodusala kaitse-eesmärk;
LiA (jah/ei) – on või ei ole linnuala kaitse-eesmärk;
LiD – linnudirektiivi lisa number.

⁴ Elupaigatüübi esinduslikkus: A – väga hea, B – hea, C – arvestatav, p – potentsiaalne

⁵ Kaitse eesmärk seatakse aastaks 2050

⁶ Oodatav tulemus seatakse aastaks 2050 ja tulemuslikkust hinnatakse iga 10 aasta tagant

⁷ 2019. a loodusdirektiivi aruande andmete põhjal (<https://nature-art17.eionet.europa.eu/article17/habitat/report/>). Numbrid näitavad, milline on selle loodusala elupaigatüüpide osakaal kogu Eesti elupaigatüüpide / kõikide SDF-i kantud elupaigatüüpide pindalast.

Tabel 2. Väinamere looduslal Harilaiul registreeritud kaitseväärtuste koondtabel (liigid).

Kaitseväärtus	Seisund	Kaitse eesmärk	Mõjutegurid	Meetmed	Oodatav tulemus	Märkused
Siseriiklikud eesmärgid						
näsa-kuldsamblik (<i>Caloplaca verruculifera</i>) LKS – II, KE – PEP, LoD – ei, LoA - ei	<ul style="list-style-type: none"> 3 leiukohta, kokku 48 isendit 	<ul style="list-style-type: none"> Leiukohtade säilitamine 	<ul style="list-style-type: none"> Andmed leiukoha kohta on vanemad kui 15 aastat 	<ul style="list-style-type: none"> Inventuur 	<ul style="list-style-type: none"> Liigi andmed on täpsustatud ja liik on säilinud vähemalt kolmes kasvukohas 	<ul style="list-style-type: none"> Ohulähedane Vaatlusandmed 2008. a

3. Kavandatavad kaitsekorralduslikud tegevused

Vajalike tegevuste tabelisse (tabel 3) on koondatud tööd, mis on vajalikud kaitse eesmärkide saavutamiseks, tabelit võidakse tulevikus täiendada.

Tabelis on tegevused jaotatud vastavalt tegevuse olulisusele järgmistesse prioriteetsusklassidesse:

- 1) esimene prioriteet – hädavajalik tegevus, milleta kaitse eesmärkide täitmine planeeritavas ajavahemikus on võimatu, see on kaitseväärtuste säilimisele ja toimiva ohuteguri kõrvaldamisele suunatud tegevus (taastamine, taasloomine); kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamiseks vajalik tegevus (inventeerimine);
- 2) teine prioriteet – vajalik tegevus, mis on suunatud väärtuste taastamisele ja potentsiaalsete ohutegurite kõrvaldamisele;
- 3) kolmas prioriteet – soovituslik tegevus ehk tegevus, mis aitab kaudselt kaasa väärtuste säilimisele ja taastamisele ning ohutegurite kõrvaldamisele (infotahvlid, külastustaristu).

Tabel 3. Vajalikud tegevused aastaks 2033.

Jrk	Tegevuse nimetus	Maht	Tegevuse tüüp	Korraldaja	Prioriteet	Ajagraafik
Hooldus, taastamine ja ohjamine						
1	Kadastike hooldamine	10,7 ha	Koosluse hooldustöö	KeA/MO	I	Igal aastal
2	Näsa-kuldsambliku inventuur	5,4 ha	Inventuur	KeA	I	2025
Kavad, eeskirjad						
3	Kaitsekorralduskava andmete üle vaatamine ja vajadusel uuendamine		Tegevuskava	KeA	I	1 kord kümne aasta jooksul
4	Kaitsekorralduskava tulemuslikkuse hindamine		Tegevuskava	KeA	I	1 kord kümne aasta jooksul

Kasutatud andmeallikad

- EELIS*. (2010). Kasutamise kuupäev: detsember 2023. a., allikas http://www.eelis.ee/default.aspx?state=3;572247461;est;eelisand;;&comp=objresult=ala&obj_id=-1587635712
- Helm, A. (2019). *Eesti pärandkooslused: loopealsed ja kadastikud. Ülevaade elurikkusest ja väärtustest ning juhend hooldamiseks ja taastamiseks. Keskkonnaameti tellimusel koostatud juhendmaterjal*. Tartu: Nordic Botanical OÜ.
- Helm, A., Kalamees, R., Kukk, T., Mesipuu, M., & Roosalu, E. (2010). *Juhend loodusdirektiivi I lisa pool-looduslike elupaigatüüpide seisundi hindamiseks*. Tartu: Pärandkoosluste Kaitse Ühing.
- Keskkonnaamet. (2021). *Pärandniitude tegevuskava*.
- Paal, J. (2007). *Loodusdirektiivi elupaigatüüpide käsiraamat*. Tallinn: Auratrukk.